

Smittskydd – är vi bra på det?

Maria Nöremark, Leg.vet., VMD, Epidemiolog, Enhet för Sjukdomskontroll och smittskydd, Statens Veterinärmedicinska Anstalt

Varför smittskydd?

Det finns många anledningar till att undvika att få in smittsamma sjukdomar i besättningen. Utöver de ekonomiska konsekvenserna i form av produktionsnedsättning, så är flera sjukdomar zoonoser, det vill säga de kan smitta människor. Det gäller både människor som är i direkt kontakt med djuren och i konsumentledet. Dessutom kan smittsamma sjukdomar påverka djurvälståndet. Att ha ett bra smittskydd är viktigt både för att undvika att få in sjukdomar som finns här i landet och för att förhindra att det blir stora utbrott om vi får in sjukdomar som vi inte har i landet, t.ex. mul- och klövsjuka.

I Sverige har vi, i jämförelse med många andra länder i Europa, ett väldigt gott läge vad gäller många smittsamma sjukdomar och vi har en lång tradition av att bekämpa smittsamma sjukdomar (till exempel tuberkulos, leukos och BVDV). Vi borde väl rimligen vara ganska bra på smittskydd - men ingenting är ju så bra att det inte kan bli bättre.

Nyligen genomförda studier visar att det finns stort utrymme för att förbättra smittskyddet i Svenska mjölkbesättningar. Det finns besättningar som har väldigt bra rutiner, men många besättningar saknar i princip smittskyddstänkande. En del tror inte heller att det är nödvändigt.

Smittvägar – hur ska man tänka?

Det finns många olika sätt som smitta kan komma in i besättningen och vissa kontakter är mer riskabla än andra. Olika besättningar har olika förutsättningar och konsekvenserna av att få in en smitta kan skilja sig åt. För att hitta en lämplig nivå på smittskyddet är det viktigt att gå igenom besättningen och identifiera vilka risker som finns i just den besättningen.

För att förstå riskerna och hur dessa kan förebyggas gäller det att ha kunskap om hur smittor utsöndras och vilka inkörsportarna är. Dessa skiljer sig mellan olika smittämnen, men levande djur är nästan alltid den viktigaste smittvägen. Utöver direkt smitta från djur till djur (eller människa till djur) behöver man också tänka på den indirekta smittspridningen. Förenklat kan man tänka att det som varit i direkt

kontakt med djuren eller något som djuren utsöndrar – urin, träck, mjölk, snor, blod, sperma, slem – kan utgöra en smittrisk. Inkörsportar är ofta via munnen, via slemhinnor eller skadad hud.

Köpa livdjur?

Inköp av levande djur innebär helt klart en av de största riskerna för introduktion av smitta. Även om djuret till synes verkar friskt, innebär det inte alltid att det är det. Djuret kan vara i inkubationsfas, dvs. vara smittat men inte ha utvecklat sjukdomssymptom, djuret kan vara infekterat men ha endast lindriga symptom eller inga alls, det kan också vara så att djuret har genomgått en infektion men fortsatt att utsöndra smittämnet efter tillfrisknande. Om ett inköpt djur som bär på smitta sätts rakt in i besättningen i direkt kontakt med andra djur innebär detta en stor risk för smittspridning till besättningens övriga djur.

Nyligen genomförda analyser av alla registrerade djurförflyttningar i Sverige visar att det finns en omfattande handel med levande djur i landet och att handeln sker över stora geografiska avstånd. Besättningar som endast köper djur från en enda säljare kan i praktiken ha kontakt med många besättningar genom att säljaren i sin tur köper djur från många olika håll. Dessutom har framkommit att många djurägare inte vidtar några speciella åtgärder vid inköp av levande djur. Detta innebär helt klart en risk för spridning av sjukdomar.

Ur smittskyddssynpunkt är ofta det bästa att helt undvika inköp. När detta inte är möjligt bör man vara noggrann med varifrån man köper sina djur och ställa krav på de djur som köps. Genom att inte direkt blanda nya djur med övriga djur i besättningen, utan att hålla dem i en väl fungerande isolering kan man ha chans att upptäcka om djuren är sjuka innan de blandas med övriga besättningen och djuren kan också ha möjlighet att tillfriskna. Det är inte en hundra procentig garanti, men ytterligare ett skydd.

Andra risker

Även om levande djur ofta är den största risken för att få in smittor finns det många indirekta kontakter

att fundera över när man går igenom riskerna för en besättning, risker som kan minskas genom goda rutiner. Exempel är delad utrustning, foder, vatten, skadedjur och yrkesmässiga besökare som åker mellan flera besättningar.

I studier som nyligen genomförts framkom att rutinerna skiljer sig åt mellan olika yrkeskategorier, där vissa har bra smittskyddsrutiner och andra har stora brister. Det framkom också att många djurägare med nötkreatur inte ställer några smittskydds-krav på personer som kommer in i deras besättningar. Många tillhandahåller heller inte adekvata skyddskläder. Ett exempel på en yrkeskategori som enligt studien ofta var inne i besättningen men sällan vidtog åtgärder för att undvika smittspridning var djurtransportörer. Att inte låta besökare gå rakt in till djuren, och att tillhandahålla adekvata skyddskläder (stövlar, overall, rockor som ska tvättas efter varje besök – är de smutsiga uppfyller de inte sitt syfte och kommer inte att användas) är ett sätt att minska risken för smittspridning med yrkesmässiga besökare.

Smittskydd inom besättningen

Utöver den yttre barriären är det också viktigt att tänka igenom smittskyddet inom besättningen. Då kan spridningen minimeras om oturen skulle vara framme. Man bör gå igenom flöden inom besättningen, t.ex. se till att körvägarna är sådana att man inte kör genom gödsel innan man kör upp på foderbordet – det ska inte hamna gödsel i fodret. Sektionering och gruppering av djur är andra sätt att undvika spridning mellan djurgrupper. Även här får man se till den enskilda besättningens risker och förutsättningar.

Sammanfattningsvis

Sammanfattningsvis finns det många anledningar till att undvika att få in smittsamma sjukdomar i besättningen. Med en god förståelse för hur smittor sprids kan en hel del onödiga risker undvikas. Likväl som djurägare ställer krav på att andra varor och tjänster som levereras ska vara av god kvalitet finns det all anledning att ställa krav på de djur man köper och på att de yrkeskategorier som kommer in i besättningen gör vad de kan för att inte sprida smittor.